

Donošenjem Ustava Republike Hrvatske, 30. svibnja 1990. godine, ostvario se tisućljetni san hrvatskog naroda o utemeljenju samostalne suverene hrvatske države, uključujući sva građanska i druga prava za sve nacionalne manjine. Međutim, predstavnici srpske nacionalne manjine u Hrvatskoj, na poticaj velikosrpske memorandumske politike, započeli su oružanu pobunu protiv legitimne hrvatske države. Okupiravši gotovo trećinu hrvatskog državnog prostora, formirali su paradržavnu tvorevinu tzv. SAO krajinu.

Započela je mukotrpana, dugogodišnja borba za oslobađanje svakog pojedinog dijela državnog teritorija, najprije pregovorima, a zatim oružanim akcijama hrvatske vojske i policije.

Do 1995. godine, izvedeno je nekoliko vojno redarstvenih akcija hrvatske vojske i policije, manjih razmjera, no i te kako značajnih, osobito u oživotvorenju vitalnih prometnica, kao i odbacivanjem neprijatelja u duboku pozadinu nekih gradova. U međuvremenu Hrvatska vojska je, kako po naoružanju tako i po borbenoj spremnosti, izrasla u respektabilnu vojnu silu koja se mogla nositi i s daleko moćnijim neprijateljem od vojske pobunjenih Srba na privremeno okupiranom hrvatskom prostoru.

Službena hrvatska državna politika zalagala se za opciju mirne reintegracije, u državno pravni sustav Republike Hrvatske, svih njenih privremeno okupiranih dijelova. Stoga su često puta vođeni pregovori s predstavnicima pobunjenih Srba, najčešće posredstvom i u prisutnosti predstavnika međunarodne zajednice, no bezuspješno.

Tvorci velikosrpske memorandumske politike potakli su i ratne sukobe u Bosni i Hercegovini, gdje je također došlo do okupacije velikog dijela prostora Bosne i Hercegovine na kome su živjeli pripadnici hrvatskog i bošnjačkog naroda.

Obzirom da ni bosanski Srbi nisu prihvaćali političko rješenje krize Bosne i Hercegovine, tj. plan kontaktne skupine, naprotiv, tijekom proljeća i ljeta 1995. godine nastavili su napadaje na zaštićene zone, osobito područje Bihaća. Kako bi se spriječio pad još jedne zaštićene zone i osigurao opstanak hrvatskog i bošnjačkog naroda koji žive na tim prostorima, Republika i Federacija Bosna i Hercegovina je zatražila vojnu pomoć od Republike Hrvatske u obrani od zajedničkog neprijatelja.

Republika Hrvatska se odazvala apelu za pomoć, te je došlo do sastanka predsjednika Republike Hrvatske, hrvatskih političkih dužnosnika s predsjednikom Republike Bosne i Hercegovine Alijom Izetbegović, predsjednikom Federacije Bosne i Hercegovine Krešimirom Zubakom i

predsjednikom Vlade Bosne i Hercegovine Harisom Silajdžićem u Splitu. 22. srpnja 1995. godine. Potpisana je Splitska deklaracija, koja se temelji na načelima međusobnog vojnog, ali i političkog djelovanja u skladu s naporima međunarodne zajednice, u borbi od zajedničkog agresora. Bosanski Srbi su pozvani da prihvate dogovor i političko rješenje za Bosnu i Hercegovinu, a hrvatski Srbi da prihvate, već toliko puta ponavljanu mirnu reintegraciju u društveno politički sustav Republike Hrvatske, uz jamstvo građanskih i nacionalnih prava za sve etničke zajednice ili manjine u skladu sa Ustavom Republike Hrvatske, te ustavnim zakonom o etničkim manjinama koji odgovara najvišim europskim standardima. Rezultati potpisanog sporazuma u Splitu, pokazat će se nekoliko dana poslije u munjevitoj akciji Hrvatske vojske, u oslobađanju Bosanskog Grahova i Glamoča, kasnije nazvanu Ljeto 95.

Silovitoj i učinkovitoj akciji oslobađanja Grahova i Glamoča prethodile su brojne akcije postrojbi HVO u zimu 1994. godine, te proljeće 1995. godine, oslobađajući mnoga uporišta, prvenstveno Crni Lug, a potom i druga da bi na kraju ovladale planinskim vrhom Šator na Dinari. Glamoč je ostao izoliran, a Bosansko Grahovo se našlo u poluokruženju HVO. Cesta Glamoč - Bosansko Grahovo pod nadzorom je topništva, kao i za Srbe vrlo važna komunikacija Knin - Bosansko Grahovo - Drvar.

Bosanski i pobunjeni Srbi iz Hrvatske u međuvremenu su nastavili ofenzivne borbe u zapadnoj Bosni i ozbiljno ugrozili opstanak još jedne UN zaštićene zone Bihaća. Stoga je nekoliko dana nakon Splitskog dogovora došlo do akcije oslobađanja Grahova i Glamoča. 28. srpnja 1995. godine postrojbe Hrvatske vojske oslobađaju Grahovo, a 29. srpnja i Glamoč. Posljednja glavna prometnica koja je spajala Knin sa ostalim tzv. srpskim zemljama pod nadzorom je hrvatskih snaga. Ostali su im samo teško prohodni i nesigurni putovi preko Derala, a postrojbe Hrvatske vojske su ovom akcijom stekle preduvjete za daljnje napredovanje u pravcu Bihaća, ali i Banja Luke.

Na sastanku hrvatskih izaslanika s predstavnicima pobunjenih Srba, održanom 3. kolovoza 1995. godine u Genthodu pokraj Ženeve, pobunjenim Srbima je još jednom ponuđena mirna reintegracija u ustavno pravni poredak Republike Hrvatske. U protivnom rečeno im je, "Hrvatska će poduzeti poteze koje će smatrati svrhovitim". Unatoč svim dotadašnjim uspješnim operacijama Hrvatske vojske, osobito "Bljesak" i "Ljeto '95", predstavnici pobunjenih Srba su ženevske pregovore protumačili kao političko psihološki pritisak Republike Hrvatske, a ne kao opomenu jedne suverene države koja zna i može, ako zatreba i vojnim

putem uspostaviti ustavno pravni poredak na sveukupnom vlastitom državnom teritoriju.

Međutim, pobunjeni Srbi, opet, po tko zna koji put, ne prihvaćaju mirnu reintegraciju, stoga Hrvatska poduzima, doista svrhovite poteze. Predsjednik države i vrhovnik oružanih snaga Republike Hrvatske, 4. kolovoza 1995. godine u 5 sati ujutro, izdaje zapovijed da započne vojno redarstvena akcija oslobađanja okupiranog hrvatskog teritorija, nazvana "Oluja".

Operacija je vođena na crti fronte dužoj od 600 km, a započela je koordiniranom akcijom HRZ i hrvatskog topništva po radio relejnom sustavu veza Čelavac, neprijateljskim zapovjednim mjestima i PZO. Toga dana u jutarnjim satima postrojbe Hrvatske vojske izvršile su uspješan prodor na trideset strateških točaka, tada okupiranog hrvatskog teritorija, uništile radio relejni sustav Čelavac, zapovjedništvo jednog neprijateljskog korpusa i jedne brigade, blokirale neprijateljsku zračnu bazu u Udbini, a u popodnevnim satima oslobođen je Sv. Rok u Lici.

Uporedo s vođenjem operacije, vrhovnik OSRH dr. Franjo Tuđman se putem hrvatskih medija, obraća građanima srpske nacionalnosti, s porukom da ne napuštaju svoje domove, da dočekaju hrvatsku vlast, uz jamstvo ljudskih i etničkih prava, a predstavnike srpskih paravojskih postrojbi da odlože oružje uz jamstvo amnestije ili pravičnog suđenja.

U toj prvoj fazi, po riječima, načelnika političke uprave Ministarstva obrane general bojnika Ivana Tolja, izvršeno je 80 posto planiranih zadaća na veliko iznenađenje međunarodnih vojnih analitičara i drugih predstavnika međunarodne zajednice.

U drugoj fazi je izvršen brzi prodor u dubinu neprijateljskog bojišta, presjekavši na taj način i njegovu obranu. To je stvorilo dodatnu pometnju među srpskom paravojskom i umjesto obrane i protuofenzivnih djelovanja, kako je planirao general Mrkšić, uslijedilo je povlačenje, a potom i paničan bijeg iz Republike Hrvatske.

Već drugoga dana, operacije "Oluja" u prijednevnim satima, postrojbe 4. i 7. gardijske brigade oslobađaju Knin, drevni hrvatski kraljevski grad, koji je pod okupacijom pobunjenih Srba bio središte njihove paradržavne tvorevine SAO Krajine. U oslobađanju užeg i šireg kninskog područja uz 4. i 7. G. Br. sudjelovale su i domobranske postrojbe HV, te postrojbe Specijalne policije i MUP-a Hrvatske.

Manda Zelić, prof.

Popis fotografija na izložbi "Oluja '95" na kninskom području

1. Domobranska bojna Knin – Izviđanje terena
2. Domobranska bojna Knin (protuzračna obrana)
3. Domobranska bojna Knin
4. 126 brigada (pričuvna) – Debelo brdo na Dinari
5. 7. G. Br. – Velike Poljanice na Dinari
6. 7. G. Br. – Borova glava na Dinari (rukovođenje akcijom)
7. U oslobođenom Grahovu
8. 7. G. Br. – Grahovo uoči napada
9. Topovski napad na Grahovo
10. 7. G. Br. – ulazak u Grahovo
11. 7. G. Br. – u oslobođenom Grahovu
12. 264. IDS – približavanje k neprijateljskim položajima (vrtoletni desant u I fazi akcije "Oluja")
13. Zrakoplov MI – V 24 – na povratku sa obavljene zadaće
14. Topničko raketni napad u I fazi akcije "Oluja"
15. Tenkisti 4. G. Br. u "Oluji"
16. 4. G. Br. na prilazu Kninu
17. 4. G. Br. u oslobođenom Kninu
18. Topnici 113. brigade u Razvođu
19. Tenkisti u Đevrskama
20. Topnici 112. brigade na prilazu Kninu
21. 126. brigada u Kijevu
22. Vojne postrojbe od Zadra prema Kninu
23. 134. brigada u predahu
24. 7. ' dom. pukovnija u Bukovici
25. 142. brigada u akciji "Oluja"
26. Međunarodni vojni izaslanici u posjetu bolnici
27. Međunarodni vojni izaslanici na tvrđavi
28. Međunarodni vojni izaslanici u Južnom logoru (vojarni)
29. Srpski civili u prihvatnom centru
30. Ruske rakete zemlja – zrak (zaplijenjene u Oluji)
31. Skladišta neprijateljskog naoružanja
32. Srpska vojarna kapetana Dragana u Golubiću (sjedište srpske paravojske u Golubiću)
33. Ratni trofeji
34. Uspostava policijske postaje u Kninu, 7.08. 1995.
35. Čišćenje kninskih ulica
36. Promina nakon "Oluje"
37. Biskup Srećko Badurina sa svećenicima na ruševinama crkve Sv. Ante, 9.08.1995.
38. Vlak slobode, Zagreb-Karlovac-Gospić-Knin-Split
39. Ruševine crkve Sv. Mihovila u Kijevu
40. Razrušeno i spaljeno Kijevo
41. Ruševine crkava u Kninu

Literatura:

1. Hrvatski leksikon, I, Zagreb, 1998, 263 – 283.
2. Biblioteka Domovinski rat, Oluja, I, listopad, 1995.
3. Biblioteka Domovinski rat, Oluja, II, studeni, 1995.

Tenkisti HV u vojno-redarstvenoj akciji «Oluja '95»

4. i 7. G.Br. na kninskoj tvrđavi

Za izložbu korištena fotodokumentacija MORH-a - Središnji arhiv, foto arhiv III Zbornog područja OSRH Knin, foto arhiv 4.G.Br., 7.G.Br., Slobodne Dalmacije i privatnih osoba.

Zahvaljujmo svima na suradnji.

NAKLADNIK: KNINSKI MUZEJ
ZA NAKLADNIKA: Dražen Sanardžić
UREDNIK: Zvonimir Jelić
AUTOR IZLOŽBE I TEKSTA : Manda Zelić
IZRADA FOTOGRAFIJA: «Foto Matiazzi» Šibenik i «STUDIO P2» Knin
POSTAV: Djelatnici muzeja
GRAFIČKA OBRADA: Joško Zaninović, Zvonimir Jelić
TISAK: «Intergraf» Knin

Fotografiska izložba

Tvrđava, Crkva Sv. Barbare
3. - 30. kolovoza 1998.
Knin